

g (IV)

voor een
(193).
rnier: „Wan-
en goed is;
nt, dan komt
m. Wij lopen
e manier het
e macht der
ijft ongetwij-
bestaan ten
n God heeft

gt, waar het
eten houden.
als hij zegt:
volgende dag
n God is ge-
G., 215).

alleste

Tournier zo
spreekt. Wel
hen eveneens
die juist hem
dat hij eens-
dag houdende,
die patiënten
amen waren;
stus spréékt!
it hun gene-
sch maar, en
us geen klei-
Het is niet
e verbeteren,
kosten, op de
e wijzen en
eldzucht, die
akt. Men on-
nen bedenkt,
hier de op-
de zonde te
De enige weg
is daarom:
brengen tot
„Christus“

met niet met
lijke ontmoet-
eggen zijn!):
ngen! Waar-
en en mogen

elke morgen
ijbel te lezen!
deel van zijn
blik zulk een
zin n.) ver-
van „god-
Maar.....
zomin goed te
tijd“ te gaan

leuk te ont-
ok werkelijk
an gaat zo'n

: De mensen
ste gevoelens
maar van af,
Bijvoorbeeld:
jn. Droeg-
n het was-
en daarvan.
werp aan de
an het werk,
derde denkt
soms in één
zaak. Er zijn
praakverwar-
wijzen“ kent,
maar wie dit
wat een gek
reden voor,
begrijpt u ook
D kent, ook
dat begrijpen
wen, doet de
eens in Han-
t, maar wat
te onderwer-
dat toch de

houden na het gesprek met een R. K. priester. Maar zouden wij niet eens van Tournier kunnen leren, dat wij er maar niet zijn, als we van de vroege morgen tot de late avond vaak, jakkeren van de Garenmarkt naar de Oranjestraat en van de Breestraat naar de Melchior Treublaan! Zodat er haast geen tijd overschiet om eens rustig te eten: laat staan in onze Bijbel te lezen! Zelfs aan tafel haast niet! Ik herhaal: ik voel niets voor het houden van „stille tijd“; maar ik voel er wel voor, dat wij elke dag, ieder voor zich, er eens een behoorlijke tijd afnemen om bezig te zijn met de dingen van het Koninkrijk Gods. Hoe vaak doen wij niet als die bekende Martha uit Lucas 10, die het alleen niet eens meer af kon en het daarom niet goed hebben kon, dat Maria „maar“ aan de voeten van Jezus zat! Zijn wij vaak ook niet bezig „het enige nodige“ haast te vergeten?.....

Daarmee hangt samen het bij zovelen niet meer zien van hun zonden en het ontbreken van ieder schuld bewustzijn. We zagen boven, hoe sterke nadruk Tournier er op legt, dat onze schuld belijdenis „concreet“ moet zijn! En tot in bijzonderheden af moet dalen. Hij schrijft: „Op dit laatste punt leg ik de nadruk, want het kost ons juist de meeste moeite om de concrete bijzonderheden te vertellen en alleen deze maken, dat de schuld belijdenis iets uitwerkt“. (RT. 241).

Ik geloof, dat wij ook hier van Tournier kunnen leren. Hoe vaak belijden wij niet schuld zo „in het algemeen“. Zo op de manier van: „Here, gedenk niet onze menigvuldige overtredingen“; of „we zijn onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad“; of: „we zijn melaats van de hoofdschedel tot de voetzool toe“; enz. Maar..... we noemen onze zonden niet één voor één! Daar nemen we vaak de moeite niet eens voor! En..... dat zouden velen van ons niet eens kunnen ook! Zeker, dan zou ons gebed lang worden en..... „ik ben toch al wat laat; zo dadelijk gaat m'n trein“..... Of..... „als m'n huisgenoten eens zien, dat ik zo lang zit te bidden, wat zullen die ervan denken?“ En dan komt er een beetje valse schaamte bij! Maar, ik zeide het al: velen van ons zouden het niet eens kunnen ook. Omdat ze overdag niet eens in de gaten gehad hebben, dat ze zondigden. Ze halen zich de „wet Gods“ „even“ voor ogen, als ze die algemene „schuld belijdenis“ uit moeten spreken, die ze eigenlijk van anderen hebben leren naspreken: „Here, doe verzoening over onze zonden“. Maar overdag?..... Tijdens het werk? Op de beurs? Ik maak me sterk, dat heel wat christenen, als we hen eens vroegen: „noem Uw zonden van deze dag nu eens één voor één op“, zouden moeten gaan zitten zoeken, zoeken en nog eens zoeken, om er een paar te vinden! Ze hebben Gods gebod overdag niet voor ogen gehad!

Maar..... hoe zal het dan staan met het berouw over hun zonden? Over die..... met zoveel moeite „opgediepte“ zonden!

Zeker, ik geef toe, Tournier betreft de „waarde“ van de schuld belijdenis vooral op de genezing van ziekte; die genezing is dat „iets“, waar hij het oog op heeft, als hij vraagt, gelijk we boven zagen: „of de schuld belijdenis „iets“ uitwerkt“. Maar wij kunnen hier toch wel uit leren, dat ons schuld belijden eveneens „concreet“ moet zijn. David zegt heel duidelijk in Ps. 51: „Want ik ken mijn overtredingen en mijn zonde is steeds voor mij“. In dat geval..... die zeer bepaalde zonde met Bathseba! Alleen wie zijn zonde bij name weet te noemen, kan zich schuldig gevoelen aan die zonde; en die alleen kan die zonde

en schuld, met berouw, voor de Here belijden. Schuld belijden moet inderdaad een belijden van..... schuld zijn! Wie zijn zonden werkelijk ziet, heeft de neiging ze te bedekken! Daarom belijdt David in Ps. 32: „Mijn ongerechtigheid bedekte ik niet!“ Ik vraag: Hebben wij die neiging zo sterk? Wij, die vaak moeten gaan zoeken, welke onze zonden zijn! David zeide verder: „Ik zal belijdenis van mijn overtredingen (meervoud!) doen voor de Here“!

Leren wij dat, zijdelings, van Tournier, dat wij ook onze zonden voor de Here moeten gaan belijden: één voor één! Met naam en toenaam!

Zeer belangrijk in de Buchman-beweging is, dat men de zonden ook voor elkaar belijdt! „De Buchman-beweging hecht grote waarde aan dit publieke schuld belijden, waarin niet alleen wat wij jegens elkander misdreven, maar al het kwaad van ons leven bekend wordt; en dat men het liefst „delen“ noemt, omdat dit minder vormelijk en stijf klinkt“ (Kraan: De Buchman-beweging, 33). Men moet dit „eenvoudigweg doen“ en „speciaal die plekken tonen, die ons het meeste pijn doen. Wel is men van oordeel, dat dit delen geheel aan de leiding van de Heilige Geest moet overgelaten. De ene keer, in groot gezelschap, zal men daarom de zonde meer in algemene benamingen aanduiden; terwijl men de andere keer, onder vier ogen, meer in bijzonderheden afdalen zal. Maar zonder dit delen komt er toch niemand“. (Kraan: id. 34).

In die richting gaat ook Tournier. Hij zegt toch: „Het heeft God behaagd de gemeenschap met mensen voor ons als voorwaarde te stellen tot gemeenschap met Hem“. (TG. 212). Hij noemt die gemeenschap ook wel het „team“. „Het „team“, dat wil zeggen de gemeenschap van mensen die gezamenlijk zoeken te verstaan wat God wil, en die gezamenlijk

er naar streven om die wil te verwezenlijken, is de voorwaarde voor een leven, dat door de Geest wordt geleid en tegelijk het noodzakelijk gevolg daarvan“. (TG. 213).

Ik geloof niet, dat God zulks van ons eist. Wij moeten onze zonden voor Hem belijden; én voor de naaste, voor zover wij tegen hem, die naaste, gezondigd hebben. Dit is ook de betekenis van Jac. 5 vs 16. We moeten en mogen dat vers niet zo lezen, alsof er alleen maar staat: „Belijdt elkander de misdaden“; neen, er staat: „Belijdt elkander de misdaden, en bidt voor elkander, opdat gij gezond wordt“. Bovendien handelt ook het voorgaande vers over ziekte én zonden! Ik geloof, dat Grosheide hier heel schriftuurlijk verklaart, als hij schrijft: „Bij zonden moeten we denken aan grote zonden, die krachtens haar natuur straf meebrachten of door God met ziekten werden gestraft. Want van die zonden sprak vs 15, gelijk ook hier ondersteund wordt, dat de zondenvergeving met genezing zal gepaard gaan. Zulke zonden moet men aan elkander belijden, dat is, men moet meedelen, wat achter de ziekte, het oordeel, dat ieder ziet, als oorzaak ligt. Doet men dat niet, dan kan er niet geboden worden.“ (K.V. op Jacobus, door F. W. Grosheide, 1935, pg. 71).

Maar nergens schrijft de Here ons voor, dat wij al onze zonden, en voor iedereen zullen gaan belijden!

Hoewel Tournier, als Buchmanniaan, wel voor dit „delen“ voelt, kan hij dit toch moeilijk, om maar niet te zeggen, niet, doorzetten in zijn praktijk. In een artsenpraktijk is ook nog zo iets als geheimhouding! Bovendien zou een behandeling, die reeds op een zo sterk psychiatrische leest geschoeid is, als die van Tournier, geheel mislukken, als de patiënt niet de garantie had, dat, wat hij in tegenwoordigheid van zijn arts meedeelt, ook tussen die twee zal blijven! P. JASPERSE.

De strijd tegen het dirigisme

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

in de maatschappij (I)

IN DE GREEP VAN HET DIRIGISME,
door Dr A. Zeegers. T. Wever — 1951,
Franeker.

Reeds enige tijd ligt op ons bureau de publicatie van dr A. Zeegers op bespreking in ons blad te wachten. Het moet alleen aan het feit, dat wij zelf midden in een artikelenreeks over de positie van het werkende melaats zaten, geweten worden, dat deze recensie niet eerder verscheen.

In zijn boek leren wij dr Zeegers kennen, voor zover wij het uit zijn overige publicaties en ook uit zijn werkzaamheden als secretaris van „Burgerrecht“ niet reeds wisten, als een principiële tegenstander van onnodige, schadelijke, overheersende invloed van de regerende Overheid op het maatschappelijk leven.

In een dertiental hoofdstukken belicht de schrijver uit de recente geschiedenis van ons vaderland, hoe volgens hem dit grote gevaar van de totalitaire macht van de Overheid, die zich met alles inlaat en alles aan eigen bestuursmacht ondergeschikt maakt, bezig is over ons te komen en het gehele leven in kluisters dreigt te slaan. De schrijver begint met aan te wijzen, hoe de na-oorlogse jaren ons op het terrein van het privaatrecht te zien gaven een inperking (niet „inbeperking“, zoals de auteur op biz. 23 schrijft) van de contractvrijheid door overheidsmaatregelen op het

gebied van distributie en prijsvorming. Een veldwinnen van de verwerpelijke idee van de medebesturende inplaats van de onafhankelijke, op grond van de geschreven wet beslissende rechter. Vervolgens wordt de belasting-politiek onder de loupe genomen, welke gezien wordt als een overmatig zware last, die zij op het leven legt en in haar uitwerking als een effectief middel om tot socialisatie te geraken. Op deze wijze wordt ook voltrokken een compensatie van maatschappelijke inkomsten, daar door de zware belastingdruk een deel van het particuliere bezit overgaat in eigendom van de Staat, die het op deze manier verkregen bezit ten dele weer gaat uitgeven aan andere particulieren. Hoe is dit te motiveren? Volgens de schrijver alleen hierdoor, dat men particuliere inkomsten ziet als gemeenschaps-inkomsten, waarop de Staat een eigen recht zou mogen laten gelden. Achter dit alles ziet hij werkzaam de verwerpelijke eigendomsopvatting, op grond waarvan in het algemeen belang iemand van zijn eigendom mag worden beroofd, dezelfde eigendomsbeschouwing dus, welke Groen van Prinsterer zag als één der vruchten van „het despotisme van de revolutionaire Staat“. Direct hiermee verband houdend, komt dan aan de orde de monetair politiek van de Overheid. Een Overheid, die vergaande inkomsten- en vermogenscompensatie bin-

delijk, meneer“, dan weet ik, dat we het goede woord gevonden hebben.

En nu is er nog iets.

Wanneer ik hier eens werkte als een beampte van een rubberonderneming of als een ingenieur bij de wegebouw, dan heb ik toch ook te leven als iemand, die de Goede Boodschap weet en moet dóórgeven. Dat moest ik in Nederland, maar dat moet ik hier óók. Daarom zal ik straks, als de school klaar is, ook christelijk onderwijs moeten geven en als ik bij mijn talenstudie de mensen ontmoet, dan zal ik hen van de Verlosser van zondaren moeten vertellen. En wanneer we dan merken, dat de mensen daar naar luisteren, dan vertellen we, dat er christenen in ons land wonen, die hun best doen om zendingen uit te sturen, die hen deze zaken uitvoeriger, beter nog kunnen uitleggen, die bevoegd zijn om degenen, die hun geloof beleiden, te dopen en om zo kerken te planten, zoals een tuinman bomen plant in de tuin van een groot heer. Ze begrijpen dan, dat het ook nodig is, die Bijbel zelf te kunnen lezen, waarvoor weer scholen nodig zijn of althans onderwijzers. Zo laat ik hen zien, dat onze hulp aan hen voortvloeit uit ons geloof. Wij waarschuwen hen er ook voor, dat het belijden van dat geloof moeilijkheden met zich meebrengt: tegenwerking, vergulzing, uitstoting en we hebben daar al voorbeelden van meegemaakt, maar dat is iets, wat de Here Jezus ook heeft voorgezegt en dus niet als een „koude douche“ op hen neerkomt.

Ik ga nu maar weinig meer op tournee. Er zijn reeds voldoende contacten gelegd om de Daja's te be-

werken, ons te helpen met de schoolbouw. Al het bovenstaande heeft plaats met mensen, die zo „als vanzelf“ mijn pad kruisen. Het op tournee gaan om alleen maar het Woord te verkondigen, ambtelijk nog wel, is de taak van onze zendingen en we hopen, dat in ons gebied spoedig één of meer zendingen komen. We zullen hen enigszins wegwijzen kunnen maken en zij zullen de mensen kunnen aansporen zich bij de opvoeding hunner kinderen en bij het behandelen van hun zieken te laten helpen door onze werkers van „Meschobor“.

En nu is u natuurlijk nieuwsgierig te weten, welke mensen dat zijn, die zo „als vanzelf“ mijn pad kruisen, niet waar? Welnu, dat zijn:

1. mijn helpers bij het vertalen;
2. de patiënten van het ziekenhuis, die bij ons thuis komen om uit de Bijbel te horen vertellen, daartoe door die helpers aangespoord;
3. een groepje jongens, die ver van hun kampong nu in een huisje wonen van één der ziekenoppassers, om hier het onderwijs te kunnen volgen aan de openbare school, maar waarvan er sommigen al naar verlangen eenmaal bij ons op school te komen;
4. de bewoners van die kampongs, waar ik eens geweest ben om land en volk wat beter te leren kennen, alle in de omgeving van onze toekomstige woonplaats.

In een viertal artikeltjes hoop ik iets van hen te vertellen.

Ngabang, Dec. '51.

J. P. MOERKOERT.

nen haar rechts- en werkingssfeer ziet liggen, moet er wel toe komen, ook de monetaire macht geheel aan zich te trekken. In deze lijn ligt dan de nationalisatie van de Nederlandse Bank, en het beleid van de Overheid op financieel gebied, dat door de schrijver wordt getypeerd als een systeem van gecontroleerde inflatie, in welk verband de goedkoop-geld politiek der Overheid de aandacht krijgt. Daar de waarde van geld bepaald wordt door hetgeen men er voor kopen kan, voltrekt zich een verdergaande onteigening van het particulier bezit en van reëel vermogen. Aangezien de rentevoet kunstmatig laag wordt gehouden, is de waarde van geld dienovereenkomstig gering, worden de inkomsten uit bezit en de beschikking daarover binnen zeer enge grenzen gehouden, hetgeen ook weer een volgende stap op de weg naar socialisatie van bezit is. Men kan hierbij o.i. gevoegelijk ook betrekken, dat de lust tot risicodragende geldbelegging in de ondernemingen wordt weggenomen via de dividendstop.

In een volgend hoofdstuk bespreekt de schrijver dit financieel beleid van de Overheid in zijn relatie tot het buitenland. Niet alleen het in het eigen land aanwezige werkzame vermogen der burgers bevindt zich in de greep van de almachtige Staat, dit is ook met het vermogen in het buitenland en de daar verkregen inkomsten het geval. De Overheid kent zich het recht toe, bezittingen der burgers in het buitenland op te vorderen, verhindert evenzeer verplaatsing van vermogen naar het buitenland, hetgeen tot een streng stelsel van deviezencontrole leidt. Door deze onvrijheid ontstaat tweërlei waarde van het geld, de officiële waarde en de z.g. waarde op de zwarte markt. Waar geen vrije gelduitwisseling is, kan ook geen vrije goederenuitwisseling tussen de landen onderling zijn. Tweezijdige handelsverdragen zijn hiervan het gevolg, met leiding van de import en export door de Overheid in grote lijnen. De internationale markt bepaalt niet meer de waarde, feitelijk is er van geen marktwaarde voor vele goederen meer sprake. In en door de ruiltransacties, die op grond van deze handelsverdragen plaats vinden, wordt 'n zekere waarde afgesproken, welke op deze wijze tot stand komend wisselvallig is. Hierbij komt de Europese integratie om de hoek kijken; de „Grossraumpolitik" van Hitler, hoewel terecht ten bloede toe bestreden om zijn onmenselijke excessen en tyrannie, leeft als ideologie, ontgaan van deze ontzetting, toch weer op, ook bij de bestrijders.

Het financiële aspect komt vervolgens weer op de voorgrond bij de beschouwing van de druk, die de middenstand ondervindt van het dirigisme. De zeer zware belastingen en de overmatige druk, die zij leggen op deze bevolkingsgroep, betekenen een reële aantasting van haar bestaansmogelijkheid. Nagegaan wordt, hoe de arbeidersinkomens volgens het rapport van de Sociaal Economische Raad in 1951 voor enige groepen na de oorlog stegen van 2 pct. tot 33 pct., terwijl de bevolkingsgroep met een middelbaar inkomen van f 4000.— tot f 14.000.— een teruggang boekte in diezelfde tijd van 28½ pct. tot 57 pct. Ook hierin ziet de schrijver duidelijk openbaar worden, dat het dirigistische bewind de gerechtigheid niet nastreeft, maar dat zijn politiek in dienst staat van de machtsstaat. Dit leidt tot proletarisering en massificatie van de middengroepen uit onze bevolking en betekent dus 'n stap verder op de weg van het dreigend collectivisme.

Ook de positie van de eigendom wordt door de schrijver bezien. Ook hier oefent de Overheid volgens hem een macht uit, die, naar Bijbelse norm gemeten, haar niet toekomt en onrechtmatig is.

Ook de Vakbeweging als vrije vakbeweging ziet de schrijver in gevaar bij deze overheersing van de Overheid, waar wij op de tweesprong komen te staan: of de overwoekering van de staatsmacht door de vakverenigingen of de vakvereniging als nederige dienstmaagd van de Staat.

In een volgend hoofdstuk beziet de schrijver de bezwaren van de gevolgd sociale politiek, waar alles de duidelijke kenmerken draagt ener fatale egalitatie, het gelijkmaken van inkomens en vermogens. Dit geldt ook van arbeidersinkomens, daar de loonregelingen veelzins zulk een egalitatie in de hand werken en ook de arbeider door de belastingdruk geen mogelijkheid tot enige besparing wordt gelaten, terwijl al het geld terecht komt in collectieve fondsen, welke dan de bestaanszekerheid voor iedere burger zullen moeten waarborgen. Zo leidt de sociale zekerheid rechtstreeks naar de socialisatie en de socialisatie van de arbeid tot de socialisatie van de mens-arbeider, of diens slavernij. De dirigistische woningpolitiek van de overheid wordt eveneens kritisch bezien, waarbij in tal van gevallen de particuliere bouwinitiatieven worden achtergesteld bij de socialisatiebouw. De huurstop en het daardoor gedane onrecht aan de huiseigenaren komt in dit verband tevens aan de orde. Deze dwangmaatregel heeft onvoldoende onderhoud der woningen ten gevolge en derhalve dreigende achteruitgang en afbraak van bezit. Ondertussen worden alle huren gesubsidieerd door de Overheid voorzover het nieuw gebouwde woningen betreft en door de verhuurders voorzover het bestaande vooroorlogse behuizingen aangaat. Het enig hoopvolle aspect in deze desolate, chaotische toestand acht de schrijver hierin gelegen, dat het dirigisme automatisch tot een fataal einde komt, daar het alleen zolang kan blijven uitgeven als de

publieke kassen geld bevatten. Of dit aspect een hoopvol aspect is, betwijfelen wij.

Hier aangekomen, gaat de schrijver de taak en de positie van de politieke partijen na, tegenover dit complex van dirigistische dwalingen, waarbij de Staat als opperbankier, opperindustriële, opperhandelaar, opperlandheer en opperhuisbaas optreedt.

In Rooms Katholieke kring ziet hij tegen dit alles verzet rijzen, dat zich groepeerde om de publicaties van prof. F. Duynstee, doch in zijn eigen Antirevolutionaire levenskring ontmoet de schrijver voor zijn bezwaren niet de geringste blijken van instemming. Een enkele waarschuwend stem is er wel, maar het is veel te weinig. Zo vermeldt de schrijver een artikel van prof. H. van Riessen, die bij de bespreking van de dirigistische tendenzen zegt, dat de mensheid in snel tempo op weg is naar een slavernij, zoals er nog nooit één op aarde is geweest. Hoe desolaat de toestand is, dit staat voor dr Zeegers vast, dat, wanneer er een politieke vernieuwing zal komen, die waarlijk ons volk ten zegen zal zijn, deze op de een of andere manier in het Calvinisme zijn uitgangspunt zal moeten vinden.

Welke weg ziet de schrijver hierbij open liggen? Die der principiële voorlichting in protestants christelijke kring op zulk een wijze, dat voor tweërlei uitleg geen ruimte is gelaten. Ons volk zal volgens hem evenals de verloren zoon tot zelfinkeer moeten komen, waarbij men de ware achtergrond van de stoffelijke nood leert zien: de zonde, in deze openbaar wordend als de daemonische ontwikkeling van de staatsmacht. Dan zal men de weg terug moeten gaan, hetgeen men een conservatieve revolutie zou kunnen noemen. Zes maatregelen geeft de schrijver daarbij in overweging: 1. Herstel van de zelfstandigheid van de Nederlandse Bank en van de vrije kapitaalmarkt; 2. Het herstel der vrije prijsvorming en beëindiging der subsidiepolitiek, met een opheffing van de loonstop; 3. Een drastische reorganisatie van de sociale verzekering, met inkrimping en vereenvoudiging van de apparatuur en administratie. Voorts ook het herstel van de

Psalm 12:6-9

Vertaling N.B.G.

*Ik maak mij op, nu kom Ik, zegt de HERE,
om hem, die in verdrukking Mij verwacht,
't gerucht der armen zal in lof verkeren;
Ik stel in veiligheid, wie daarnaar smacht.*

*Wie schat des HEREN zuiver woord naar waarde?
Gedegen zilver is het, duur metaal,
gereinigd in een oven in de aarde,
gelouterd in den smeltkroes zeven maal!*

*Gestand doen zult Gij, HERE, al uw eden,
altzoo beschermt Ge ons tegen dit geslacht,
al breken goddelozen ook den vrede
en krijgt het kwaad de mensen in zijn macht.*

A. v. B.

medezeggenschap inzake de arbeidsvoorwaarden, door verplaatsing van het overleg naar de afzonderlijke organisaties van werkgevers en werknemers; 4. Een andere fiscale politiek, belastingverlaging door bezuiniging op Staatsuitgaven, liquidatie der bureaucratie, en beëindiging der „hervreldingspolitiek". Voorts gelijke belasting bij gelijk inkomen, dus ongeacht de bron, waaruit de inkomsten worden verkregen; 5. Herstel van vrijheid inzake al of niet toetreding tot bedrijfsorganisaties; 6. Eerherstel van de eigendom, zodat er weer mogelijkheid kome een eigen bezit te verwerven en te behouden.

Na deze maatregelen te hebben besproken, komt de schrijver tot een samenvatting, waarin hij stelt, dat het vraagstuk van het dirigisme in laatste instantie is het probleem van gezag en vrijheid, welke beide hersteld moeten worden, opdat het gezag de vrijheid beschermte tegen bandeloosheid en de vrijheid het gezag behoede voor tyrannie. Daarom moet de belijdenis worden opgeheven, dat, waar de Geest des Heeren is, ook de vrijheid is, opdat de vermaning uitga: Gij zijt duur gekocht, wordt geen slaven van mensen.

De belangrijkheid der zaak, die in dit boek aan de orde wordt gesteld, wetigt, dat wij in een volgend artikel een en ander gaan overwegen. P. GROEN.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Ik hoop niet, dat gij denken zult, als ik nog wat zeg over Van Deyssel en zijn bentgenoten: wat hebben wij daarmee eigenlijk te maken? Want vooreerst is het ons niet verboden te genieten als zij in staat werden gesteld, want alle gaven zijn van God de Heere, iets te geven, dat waarlijk schoon is. Wie de brood-dronken critiek op allerlei schrijvers, van geen min-

dere waarde, niet lust, moge eens zien hoe hij over Rembrandt schrijft.

Maar wat meer zegt, juist voor onze tijd is het heus niet kwaad de levensgang van die tachtigers eens na te gaan, wijl, wat hen verblindde, zulks thans in dubbele mate niet alleen dichters en schrijvers, maar ook predikers onzer dagen doet, onder wier gehoor zelfs een zich gereformeerd wanend publiek wel zit, menend verkondiging van het Woord Gods te horen.

De valse profetie werkt allereerst en allern meest in, wat zich kerk noemt en zelfs wat waarlijk kerk is. Ik doel hier op het grote kwaad, dat ons telkens weer parten kan spelen, n.l. de mystiek.

Om dit goed te verstaan en te duiden raad ik u aan: vergeet u toch niet het derde deel van prof. Schilder's werk over de „Heidelbergsche Catechismus" te lezen en te herlezen. Ik kom daarop in dit verband nog terug.

Ik sprak van de levensgang der tachtigers. Het is de levensgang van de oude Griek, van zijn paganisme.

Voor de litteratuur is dat zo, en voor de politiek eveneens.

De achttiende eeuw begon te dwepen met de Griekse „democratie"; zij eindigde met de schrikkelijke terreur.

„La liberté à la bouche, le servage aux coeurs", als Chateaubriand het zei, en die had het beleefd. De vrijheid in de mond, de slavernij in het hart. En waar gaan wij heen, ook met dat schrikkelijk federalisme?

De tachtigers waren in de grond der zaak pantheïsten. En de aanbidding der godin schoonheid bracht onvermijdelijk tot de mystiek. Het zijn inzonderheid dichtelijke zielen, die de verleiding, daarin gelegen, goed moeten onderkennen. Ik hoop daarom, dat de mannen van ons nieuwe tijdschrift „Stijl" daarop zullen letten.

Biedt alleen het gehoorzaam bulgen voor het Woord Gods daartoe voldoende kracht, welk verweer zou er bij de moderne Grieken zijn? Mystiek en ten slotte cynisme, dat door de riolen van het leven kruipet.

Trouwens Van Deyssel begon met de verheerlijking van het naturalisme, met Zola; hij eindigde met Maeterlinck, d.w.z. met de mystiek in haar meest schijn-schone, giftige vorm: Plotinus.

Wat zagen wij nu? Van Eeden, die zijn mystieke uitingen aan die oude Plotinus ontleende, werd rooms.

Dat is meermalen de laatste toevlucht voor zulke geesten.

Gorter vertaalde Spinoza, een geest van zeer verwante structuur.

Kloos zei: ik ben een god in het diepst van mijn gedachten, en zong van de zee:

O, Zee, was IK als Gij in al uw onbewustheid,
Dan zou ik eerst geheel en groot gelukkig zijn.
Dan was zijn Ziel een Zee en hare zelfgerustheid
Zou, wijl zij grooter is dan Gij, nog grooter zijn.

Ook dit is Plotinus en Dionysius, de Aereopagiet, nagesproken.

En nu Van Deyssel in zijn „Levensleer".

„O, zie aan, mij arme gelukkige, zie mij tusschen twee zonnen staan. De zilverstrakke binnenzon van het Inwendige Leven is in mij opgegaan en als een gouden licht-stortbloem hangt de buitenzon over mij te bloeien. Als ik tot een strakken toren mij voel worden in eenzaamheid zich bouwend naar omhoog....

De binnenzon zal mij nooit weer verlaten en werd tot een vastzilveren harnas om mijn hart."

Binnenzon, inwendig leven, en ook nog buitenzon, maar het komt toch op die binnenzon aan.....

Waar hebben wij toch soortgelijke klanken van het „Inwendige" en „uitwendige" ook gehoord? Van het „zichtbare", de buitenzon, en het „onzichtbare", ver boven alle mensengedachte?

De mystiek ligt heel dicht bij elk mensenhart.

Ook bij elke waarlijke terugkeer tot de gehoorzaamheid aan het Woord Gods, bij elke reformatie moeten wij daarop bedachtzaam zijn.

Denk maar eens aan de dagen van Calvijn. Wat heeft hij een harde strijd moeten voeren tegen de mystieke geesten.

Heel de wederdoperij was een herleving van de heidense mystiek, zoals die in de roomse kerk zich al sterker openbaarde.

Wat gebeurde er met een Datheen, toen hij in handen viel van de vroom-goddeloze David Joris? Hoe heeft hij deze val op zijn sterfbed met hete tranen beschreid.

Hoe liep Luther er duchtig in, toen hij dat giftig mystiek boekje ging prijzen, dat ik in een vorige brief reeds noemde?

Welk een vreselijke invloed heeft een Jacob Böhme uitgeoefend in zijn dagen en nog altijd; want deze figuren duiken in een bloeitijd der mystiek altijd weer op?

Wat is Kierkegaard met zijn van sprong tot sprong ten slotte in het „absurde", tot de thans aangeboden afgod van de „existentie", dan een christelijk schijnende mysticus?

En Nietzsche was van gelijke familie, met dit verschil, dat Kierkegaard nog omhoog zag naar de hemel, terwijl een Nietzsche krampachtig luisterde naar de stem van Zarathustra uit de diepte.

En keert thans een Heidegger zich niet graag naar de zuiver paganistische mystiek van een Hölderlin? De goden der oude Grieken.

Wordt niet thans de litteraire voorlichting van een

Rispen
zers aa
nog chi

En s
de beft
wat is
ziel" bi
opstijge
laar Di
ven de

Het
christel
laatstg
en de e

Maar
eigen k
ven dit
alle we
walgins
geschaj
geraker
„niets"
bewust
ken ovi
men.

Euck
grote c
die tot
poort b
verand
punt er
God zij

En t
sende i
sticken
zich me

Hier

Hier de
sterke
is", alle
lijk vro
Gods e
„diepe
spreken

Het l
standeli
voornaa
onder l
wordt s

Prof.
erkende
gerust
s p o o

oppervl
voel, el
mystiek

In J
maar G
lem leer
templat
catechis
voudigst

het mo
ware le
zoals H
de zalij

Daar
van een
ouders

misschie
bokaal,
nog gev

aanbidd
Men l

gedachte
het bij

— doch
maar ik

den, als
geheuge
dat gev

Ik ko
werk, w

„linker
nisme, l

de lende

De va
lijk beto

de man

Dat h
meer he

Maar
zaam zij

hart.

Met h

Behalv
eveneens
king tot
iets aan